

Inzichten opgedaan uit de verhalen in de rubriek ‘Even voorstellen’

In onze Nieuwsbrieven stellen wij steeds professionals voor die werken aan het behoud van het erfgoed. In de periode november 2024 tot juni 2026 hebben wij 11 Nieuwsbrieven geschreven waarin de rubriek ‘Even Voorstellen’ was opgenomen. In de eerste twee Nieuwsbrieven werden steeds 2 personen voorgesteld, daarna 1 persoon. In de eerste vier Nieuwsbrieven stelden de leden van de werkgroep EVM zich voor, daarna hebben we het woord gegeven aan werkrelaties. In totaal hebben 13 personen in de rubriek ‘Even voorstellen’ hun verhaal gedaan. We waren en zijn benieuwd welke inzichten deze verhalen ons opleveren. Hieronder delen we de volgens ons belangrijkste inzichten.

De 13 personen hebben verschillende achtergronden (architectuur, erfgoedzorg, gebiedsontwikkeling, bestuur, onderzoek, exploitatie en duurzaamheid), maar het valt ons op dat zij vaak dezelfde kernprincipes benadrukken. Hun inzichten kunnen worden samengevat op drie niveaus: Werk en functie, Inhoudelijke inzichten, Visie en omgang met erfgoed. Op basis van de inzichten hebben we drie stellingen geformuleerd. We nodigen onze lezers uit om hierop te reageren!

De 13 personen die tot nu toe in ‘Even Voorstellen’ aan bod kwamen

[Lees hier verder over de inzichten uit ‘Even voorstellen’:](#)

Werk en functie

De personen uit onze rubriek ‘Even voorstellen’ hebben verschillende rollen en leveren verschillende bijdragen in het erfgoedwerk: zoals architect, erfgoedadviseur, bestuurder, onderzoeker, beleidsmaker, gebiedsontwikkelaar, exploitant en duurzaamheidsadviseur. Ondanks deze verschillen zien zij hun werk niet als een specialistische discipline op zichzelf, maar benadrukken het belang van de verbinding tussen mensen, gebouwen, organisaties en maatschappelijke opgaven.

Een terugkerend thema lijkt het belang van samenwerken met verschillende disciplines. Vrijwel iedereen benadrukt dat behoud, herbestemming en verduurzaming alleen succesvol zijn wanneer verschillende disciplines samenwerken. Daarbij wordt steeds gewezen op de noodzaak van mensen die kunnen verbinden, overzicht houden en processen begeleiden. Het samenbrengen van kennis, belangen en perspectieven wordt dus gezien als een belangrijke succesfactor.

Enkele voorbeelden:

Hans Kars benadrukt het belang van een integrale benadering van gebieden: *'Ik ben een groot voorstander van een integrale gebiedsbenadering, waarbij fysieke, sociale en economische aspecten ook in hun samenhang worden bekeken.'*

Peter Rutten beschrijft hoe de architect hierbij als verbinder optreedt: *'Als architect ben je al opgeleid als allrounder en probeer je de regie in handen te houden door slim vragen te stellen en integrale oplossingen te vinden en te ontwerpen.'*

Margret Brons benadrukt de noodzaak van regisseurs die overzicht houden: *'Er zijn ook mensen nodig die het overzicht hebben. Mensen, die weten wanneer ze wie moeten inschakelen.'*

Sebastiaan Lagendaal laat zien hoe verandering alleen mogelijk wordt door coalities te vormen: *'Wat ik door mijn duurzaamheidsprojecten vooral geleerd heb is het stakeholdermanagement: hoe belangrijk het is om een klein groepje mensen te verzamelen die dit samen verder kunnen brengen.'*

Dit leidt voor ons tot de stelling: ***'Afhankelijk van het vraagstuk dat zich voordoet werkt de erfgoedprofessional in coalities in de vorm van multi-disciplinaire teams. Daarbij is het de kunst om te bepalen welke expertise wel en welke niet nodig is.'***

Daarbinnen heeft hij of zij ook oog voor het verbinden, het begeleiden van processen en het bouwen van bruggen tussen partijen, die vanuit een verschillend perspectief en met een verschillend belang naar het erfgoed kijken.'

Inhoudelijke inzichten

Inhoudelijk valt ons op dat vaak het idee werd genoemd dat erfgoed meer is dan een fysiek object. De geïnterviewden zijn het erover eens dat erfgoed niet uitsluitend vanuit techniek, restauratie of monumentale waarden benaderd moet worden, net zo belangrijk zijn gebruik, betekenis, verhalen en maatschappelijke meerwaarde.

Naast bouwkundige, technische en energetische aspecten verdienen dus ook sociale, culturele, economische en bestuurlijke waarden aandacht. Terugkerende onderwerpen zijn de verduurzaming van erfgoed, herbestemming en toekomstbestendig gebruik, behoud van cultuurhistorische waarden, het belang van verhalen en herinneringen, de participatie van bewoners en gebruikers, het lange termijn denken en het verbinden van erfgoed aan actuele opgaven zoals klimaatadaptatie, circulariteit, biodiversiteit en leefbaarheid.

Veel geïnterviewden wijzen erop dat technische oplossingen alleen onvoldoende zijn. Een duurzaam plan vraagt ook aandacht voor onderzoek naar de praktijken van gebruikers en eigenaren, draagvlak, betekenisgeving, gebruikswaarde en maatschappelijke meerwaarde. Het EVM-denkraam wordt daarbij door sommigen gezien als een hulpmiddel om verder te kijken dan alleen het gebouw en de fysieke kenmerken.

Enkele voorbeelden:

Birgit Dulski formuleert dit expliciet: *'Steeds meer raakte ik ervan overtuigd dat voor de verduurzaming van historische gebouwen en wijken naast een goed plan voor fysieke/technische aspecten ook een goed plan voor de sociale/niet-technische aspecten belangrijk is.'*

Annette Koenders ziet erfgoed vooral als onderdeel van de leefomgeving: *'Ik hou me eigenlijk bezig met de leefomgeving van mensen en de betekenis van erfgoed daarin.'*

Zij benadrukt bovendien dat een bredere analyse nodig is: *'Die analyse gaat verder dan de fysieke uitingsvorm, maar stelt in staat verder door te dringen tot de betekenissen en de toekomstwaarde.'*

Menno Heling legt de nadruk op de kracht van verhalen: *'De kracht van verhalen bleek onlangs weer ... het idee dat 'verhalen' het bindweefsel vormen tussen data-eenheden, gebruikers inspireren en de abstracte informatie tot leven wekken.'*

Ook Mark van Dooren benadrukt het belang van betekenisgeving: *'Het maken, creëren en in een team de mooie producten zien af te leveren, vond ik fascinerend ... Heel mooi om zo dit industriële erfgoed voor Culemborg en de regio te kunnen bewaren.'*

Dit leidt voor ons tot de stelling: ***'Erfgoedwaarde ontstaat in de wisselwerking tussen het gebouw, de gebruikers, de verhalen en de maatschappelijke betekenis, zowel sociaal als economisch. De verhalen voortkomend uit de alledaagse praktijken van betrokkenen zijn daarbij vaak de verbindende factor'***

Visie en omgang met erfgoed

De sterkste rode draad die ons door alle interviews opvalt, is dat erfgoed niet wordt gezien als iets statisch dat alleen beschermd moet worden, maar als iets dat in gebruik blijft en zich (onder voorwaarden) aan nieuwe omstandigheden en maatschappelijke ontwikkelingen mag aanpassen.

Annette Koenders verwoordt dit als volgt: *'Ik denk dat het EVM-denkraam het erfgoed helpt te verbinden, onze gebouwen passend te blijven gebruiken en het erfgoed in onze veranderende leefomgeving te laten meedoen.'*

Mark van den Bos legt nadruk op het lange termijn perspectief: *'Dit gedachtegoed past heel goed bij onze eigen visie die gericht is op het lange termijn denken.'*

Juliëtte Borggreve benadrukt de verwevenheid van erfgoed, natuur, gemeenschap en economie: *'Samen maken we ons sterk voor het behoud van de natuur en de biodiversiteit, voor de kenmerkende historische parkstructuren en voor de rol die de moestuinen en de boeren hebben in het onderhoud en als de voedselbron voor de stad.'*

Rob Docter legt de relatie met bestuur en borging: *'Dat vereist immers altijd een interdisciplinaire en daarmee integrale benadering zoals die door EVM wordt nagestreefd.'*

Margret Brons vat de mensgerichte benadering kernachtig samen: *'We moeten ons volgens mij steeds voor ogen houden waarom we het doen.'*

En: *'Goede verduurzaming van erfgoed vraagt om samenwerking en specialistische kennis, maar die kennis moet ten dienste staan van de eigenaar en de opgave.'*

Dit leidt voor ons tot de stelling: ***'Erfgoed is een dynamisch en levend onderdeel van de samenleving en behoudt zijn waarde juist doordat het mee kan bewegen met veranderende dagelijkse praktijken en met maatschappelijke veranderingen, met als voorwaarde dat de cultuurhistorische waarden behouden blijven en met als voorwaarde dat de betekenis van het erfgoed in een bredere maatschappelijke context wordt geplaatst'***

Al met al

De interviews schetsen volgens ons, passend bij huidige ontwikkelingen in de erfgoedsector, een verschuiving van de traditionele, objectgerichte monumentenzorg naar een bredere benadering waarin erfgoed wordt gezien als een sociaal, cultureel en maatschappelijk systeem ingebed in een groter maatschappelijk systeem. Het EVM-denkraam vormt voor sommige geïnterviewden een geschikt hulpmiddel om deze bredere en meer toekomstgerichte manier van omgaan met erfgoed vorm te geven.

In de interviews kwamen verschillende betekenisvolle en nuttige aspecten aan de orde die tot bovenstaande stellingen hebben geleid. Graag willen we jullie reactie op deze stellingen. We zullen jullie reacties in een van de volgende nieuwsbrieven publiceren.